

ЗМІСТ І СТРУКТУРА МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

В статтє рассматриваются структурные компоненты и содержание музыкально-исполнительской компетенции будущего учителя музыки, а также уделено внимание специфике исполнительской деятельности.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, музыкально-исполнительская компетенция, исполнительское мастерство.

В умовах реорганізації національної системи освіти та приєднання до Болонської системи небижкої актуальності набуває проблема підвищення рівня компетентності майбутніх вчителів. Це пов'язують з багатьма чинниками, оскільки саме компетентності є тими показниками, які дозволяють визначити готовність випускника до подальшого розвитку й активної участі у житті суспільства, а у вчителя формування професійно-значущих особистісних якостей, тобто педагогічний професіоналізм [4, с.2-9].

Проблемі професійної спрямованості у викладанні музичних дисциплін присвячено ряд праць, які розкривають специфіку та вимоги до підготовки спеціалістів на музично-педагогічних факультетах (Л.Воєводіна, І.Гринчук, Л.Коваль, Г.Падалка, В.Крицький, О.Щолокова, Г.Ципін, Л.Растригіна, Л.Косенко та інші); на педагогічних факультетах (А.Гордійчук, Н.Провозіна, С.Барановська, Г.Несторенко, Т.Скорик, З.Яропуд та інші). Особливості виконавської підготовки досліджували Л.Василенко, Л.Гусейнова, Н.Згурська, В.Крицький, І.Мостова, Г.Ніколаї, О.Щербініна та інші.

Педагогічна компетентність, як стверджує О.Пометун, передбачає наявність предметних, прикладних умінь та навичок, особистісних здібностей учителя, за допомогою яких він ефективно може реалізувати завдання, мету, і цілі навчально-виховного процесу. На думку О.В.Овчарук компетентнісно-

орієнтований підхід до формування змісту освіти став новим концептуальним орієнтиром і породив безліч дискусій як на міжнародному, так і національному рівнях [2].

Метою нашого дослідження є розкриття змісту та структури музично-виконавської компетенції майбутнього вчителя музики на основі аналізу та узагальнень наукових концепцій і підходів зарубіжних, вітчизняних та українських педагогів й музикантів.

Професійна компетентність вчителя це єдність теоретичної та практичної готовності до здійснення практичної діяльності. Компетентність розглядається як одна зі сходинок професіоналізму, яка складає основу педагогічної діяльності вчителя. За А.В.Хуторським *компетентність* – це володіння людиною відповідною *компетенцією*, яка містить особистісне відношення до неї та предмету діяльності. *Компетенція* – сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок, засобів діяльності), які мають відношення до певного кругу предметів, щоб якісно діяти по відношенню до них.

Важливою ланкою у формуванні професійної компетентності майбутнього вчителя музики є формування його музично-виконавської компетенції. Визначаючи зміст та структуру музично-виконавської компетенції ми звернулися до аналізу специфіки виконавської діяльності вчителя музики. Виконавська діяльність вміщує в собі великі можливості для розкриття індивідуально-творчих особливостей, вона максимально розвиває самостійність. Розкриття змісту твору неможливе без знаходження потрібного звучання, яке забезпечується тісним взаємозв'язком музично-слухових уявлень з усією системою виконавських знань, умінь, навичок. Викладачі з виконавських дисциплін – музичного інструменту, постановки голосу, диригування, намагаються виховати у студентів свідоме й активне ставлення до своєї музичної діяльності, знайомлячи їх зі змістом та специфікою професійної діяльності.

Формування інтелектуальних умінь – необхідний компонент розвитку образного мислення музиканта-виконавця. Змістовність музичного образу, який виникає в свідомості виконавця, залежить від його життєвого та музичного досвіду, діяльності мислення та других психічних процесів, знань, умінь. В музичній педагогіці розвиток образного мислення у студентів – одна з найголовніших задач. Вона полягає у тому, щоб навчити створювати художню інтерпретацію твору на основі переосмислення та розшифровки нотного тексту. Ця здатність музичного мислення носить творчий характер і багато в чому визначена якістю знань та рівнем розвитку інтелектуальних умінь.

Вивчення дисциплін музично-виконавського циклу пов'язане із засвоєнням специфічних знань, які визначаються змістом дисципліни. Для оволодіння музично-виконавською діяльністю необхідні як знання про історичну епоху створення твору, стильові відмінності, про композитора, так і знання, які пов'язані з осягненням виразних засобів художнього образу (лад, мелодія, гармонія, тембр, ритм і т.п.). Але знання існують невідривно з уміньми. Так, наприклад, саме по собі знання гармонії ще не забезпечують виразності художньої інтерпретації художнього твору, яка досягається лише в результаті виявлення гармонійних функцій, усвідомлення логіки використання їх композитором, емоційного переживання та співвідношення з іншими виразними засобами художнього образу.

Специфіка знань в музично-виконавській діяльності передбачає особливі прийоми для їх засвоєння. Як відомо, всяка людська діяльність проявляється через загальнолюдські та специфічні прийоми мислення, за допомогою яких і здійснюється її засвоєння. Засоби роботи, які забезпечують оволодіння прийомами мислення, можуть бути схарактеризовані як відповідні інтелектуальні вміння, які проявляються в конкретній діяльності. Все це має значення для музично-виконавської діяльності, де поряд з загальнолюдськими прийомами важливе місце належить специфічним прийомам мислення [3, 68-69].

Досліджуючи виконавську діяльність можна визначити такі *структурні компоненти* музично-виконавської компетенції, як **особистісний компонент**, який містить музичні здібності, емоційно-вольові якості, мотивацію майбутнього вчителя та є ведучим компонентом музично-виконавської компетенції майбутнього вчителя; **рефлексивний компонент** містить у собі як критичний, так і евристичний початок, є джерелом нового знання, виконує регулятивну функцію; **когнітивно-діяльнісний** компонент виконує інформаційну, орієнтаційну, трансляційну функції; це єдність педагогічних, культурологічних, музично-теоретичних та спеціальних знань та умінь, які забезпечують практичну реалізацію музично-виконавської компетенції майбутнього вчителя музики [1]. Процес формування музично-виконавської компетенції студентів здійснюється за допомогою принципів діалогу культур, діалогічності, культуровідповідності, прийняття та підтримки і передбачає наступні різновиди діалогічного типу взаємовідносин: «автор-виконавець», «викладач (виконавець) – студент (виконавець)». Названі види спілкування сприяють забезпеченню змістовної роботи над музичним твором, що призводить до ефективного засвоєння музично-виконавських знань, умінь, навичок.

Але процес формування музично-виконавської компетенції передбачає не тільки використання діалогічного типу взаємодії та роботи студентів в режимі сумісної продуктивної діяльності, але також є ефективною умовою актуалізації емоційних переживань студентів, коли на початку представлена в тексті музичного твору інтелектуальна задача (зрозуміти, усвідомити задум композитора), повинна бути трансформована в емоційну задачу (емоційні переживання авторського задуму виконавцем, виразність його емоційного відношення до нього). Переживання музично-образного змісту твору, набуття йому особистісної значущості, особистісного змісту, актуалізація переживань не стільки шляхом ініціації емоцій ззовні, скільки за допомогою особистісної творчості студентів. На даному етапі широко використовуються методи художньої творчості (метод асоціацій, емпатії, вербалізації). Багаторазове

«проживання-переживання» послідовно різних емоційних станів сприяє формуванню у майбутніх вчителів музики широкої та різнобарвної палітри емоційних переживань, моральних почуттів, емоцій. А в цілому – потреби в музиці, її виконанні, донесення до слухача не тільки думки та настрою композитора, але й свого особистого емоційного стану.

Важливою складовою музично-виконавської компетенції є *виконавська майстерність*. Це складний багатоплощинний процес, розвиток якого висуває необхідність постановки в центр дослідницької уваги поняття “майстерність”, що складає ядро, систематизуючу основу виконавської діяльності та виступає вихідною передумовою джерела формування виконавської компетенції. Майстерність уподібнюється з вправністю, мистецтвом, ознакою яких є досконала творча обізнаність індивідуума про предмет діяльності, що характеризується неповторністю, індивідуальністю, унікальністю уміння майстра, оригінальністю вирішення творчих завдань. Знання, уміння, навички у процесі становлення виконавської майстерності доповнюється волею, наполегливістю, на яких проростає працелюбність як найвище виявлення людського в людині. Майстерність набувається виконавцем в процесі діяльності, виступає як властивість до суб'єктивного усвідомлення образу об'єктивної дійсності, що зумовлює творче перетворення установлених стереотипів. Завдяки цьому феномен майстерності виявляється не в імітуванні способів діяльності, а в творчому й оригінальному їх розвитку та створенні якісно нових. Майстерність виконавця традиційно вдосконалюється в процесі музично-професійної підготовки, завдання якої полягає у виявленні творчих прагнень вихованця. Для того, щоб опанувати професією музиканта, необхідний синтез техніки і високої духовної культури (Б.В. Асаф'єв). Так, Б.Л. Кременштейн акцентує увагу на художній і технічній сторонах виконавської майстерності, на їх взаємодії. Робота над технікою завжди ведеться заради музики, тому навчання слід вести так, “щоб у свідомості учня були нероздільні зміст – настрої музики (виражене в тих чи інших деталях тексту) і технічні прийоми, за допомогою яких можливо цей зміст втілити” [3, 38]. Визначений

педагогами-музикантами підхід до виховання виконавської майстерності окреслюється односторонньою технологічною настановою, де важливе місце займає посилене тренування.

Індивідуальне навчання в процесі виконавських дисциплін дозволяє варіювати навчальні завдання, створювати умови для роботи студента з урахуванням індивідуальних особливостей та здібностей.

Отже, музично-виконавська компетенція майбутнього вчителя музики як особистісна освіта є єдиною, цілісною структурою, яка не може існувати без компонентів що до неї входять; дає можливість майбутньому вчителю усвідомити себе суб'єктом музично-виконавської діяльності; дозволяє удосконалюватися в професійному та особистісному плані; містить доступну перевірку характеристики, тому дозволяє оцінити результативність сформованості якості у майбутнього вчителя музики що досліджується.

Література

1. Васильева Н.В. Формирование музыкально-исполнительской компетентности будущего учителя музыки: Автореф. дис...канд.пед.наук: 13.00.08. - Магнитогорск, 2007. – 22 с.
2. Кременштейн Б.Л. Воспитание самостоятельности учащихся в классе специального фортепиано. – М.: Музыка, 1966. – с.38
3. Овчарук О.В. Компетентісний підхід до формування змісту середньої освіти: досвід зарубіжних країн // Компетентісний підхід у сучасній освіті. Світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики/ під заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: „К.І.К.”, 2004. – 112 с.
4. Подготовка учителя музыки к профессиональной деятельности в школе: Межвузовский сборник научных трудов. – Ярославль: Вып. №73. - 1985. - С.68-69.
5. Ситник О.П. Професійна компетентність вчителя // Управління школою. – 2006. – №14. – С.2-9.